

ТЕХНОЛОГІЯ ВІДБОРУ ТЕКСТІВ ДЛЯ ЧИТАННЯ З МЕТОЮ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Викладання української мови як іноземної є однолітком незалежної Української держави. Його теоретичні та практичні аспекти знаходять відображення в різноманітних публікаціях, у тому числі за матеріалами міжнародних наукових конференцій [8; 9]. Автори – вітчизняні та зарубіжні дослідники – трактують теоретичні, методичні й сучасні технологічні проблеми навчання української мови як іноземної, що набувають особливої актуальності у зв'язку з широким виходом України як суверенної держави на міжнародну арену. Це:

- українське мовне середовище як вияв комунікативної функції мови;
- українське мовне середовище в навчальних закладах різних рівнів освіти;
- українське мовне середовище у вищих технічних навчальних закладах;
- українська мова в системі українознавства;
- специфіка формування українське мовного середовища;
- культура і політика як віддзеркалення мовного середовища та ін.

Оскільки заявлена в назві статті проблема – *технологія відбору текстів з метою навчання української мови як іноземної* – ще не була предметом спеціального дослідження, ми поставили собі за мету описати основні етапи здійснення зазначеної процедури з одиницями цього, найвищого, рівня організації навчального матеріалу на прикладі текстів для читання. При цьому ми спиралися як на власний досвід, так і на теоретичні здобутки та практичні напрацювання українських та зарубіжних авторів, публікації яких мають точки перетинання з тематикою й проблематикою нашої роботи.

Серед характеристик сучасного етапу розвитку лінгводидактичної практики слід звернути увагу на її текстоцентричність. Це перш за все

стосується текстів для читання. З одного боку, учень читає текст, намагається його декодувати, вилучити смисл. З іншої – сам кодує смисл того, що хоче сказати у зв'язку з текстом. Таким чином, навколо текстів будується все заняття, вони надсилають спонукальний імпульс до захоплюючої дискусії, доповнюють і розширюють виступ викладача, сприяють розвитку самостійної діяльності учнів [5].

Що стосується значення статусу читання на нинішній стадії існування

суспільства і практики викладання мов, тут очевидними є дві домінуючі тенденції, які є взаємно суперечливими і одночасно взаємопов'язаними. Протягом кількох поколінь існувала стійка звичка до читання, що було сильною стороною викладання іноземних мов. В останній третині ХХ століття ситуація різко змінюється. Починається процес відмови молоді від читання в його традиційному розумінні. Розважальну функцію читання успішно витісняють аудіовізуальні засоби, а основним джерелом інформації, замість друкованого тексту, стає екран. Інтернет отримує пріоритет не тільки в розважальній, але й в навчально-просвітницькій сфері. Разом з тим, з того самого часу і до сьогодні у багатьох країнах відбувається усвідомлення того, що читання є базовим вмінням не тільки для інновацій в освіті, але й в цілому для життєдіяльності людини [7].

Сказане є в повній мірі справедливим і стосовно іноземців, які живуть, навчаються і працюють в Україні. Викладачами кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова проведено аналіз функціонування письмових текстів у різних сферах комунікації щодо проживання та навчання студентів-іноземців і визначив необхідність формування у них певного набору вмінь.

1. Повсякденно-побутова сфера:

- розуміти спеціально складені описові та розповідні тексти монологічного, діалогічного та діалоگو-монологічного характеру повсякденно-побутової тематики, а також навчальні художні тексти різного ступеню адаптації, що містять інформацію про правила мовленнєвої та немовленнєвої поведінки в різноманітних ситуаціях даної сфери спілкування;

- розуміти письмові повідомлення, оголошення та розпорядження представників адміністрації й працівників підрозділів медичного університету, що містять інформацію, яка стосується цієї сфери спілкування (правила

проживання, розпорядок дня, час та порядок роботи різноманітних підрозділів та служб);

- розуміти письмові повідомлення та оголошення про порядок роботи міських служб, закладів, підприємств медичного та побутового обслуговування, торгівлі та транспорту, а також таблички з їх назвами;

- розуміти вказівники розташування зупинок та інших об'єктів, а також письмову інформацію про маршрути та способи прямування до них;

- розуміти надписи на табличках з назвами вулиць, площ та районів;

- розуміти листи та записки побутового характеру.

2. Навчально-професійна сфера:

- розуміти спеціально складені та адаптовані описові та розповідні тексти монологічного, діалогічного та діалоگو-монологічного характеру навчально-професійної тематики, а також навчальні тексти різного ступеню адаптації, що містять інформацію, яка стосується цієї сфери спілкування та пов'язані з майбутньою спеціальністю студентів; спеціально складені та адаптовані тексти за фахом;

- розуміти письмові повідомлення, оголошення, пояснення, розпорядження, що пов'язані з організацією навчального процесу (розклад, назва навчальних кабінетів та інших приміщень, розпорядження про заохочення та покарання);

- розуміти письмові оголошення про збори та засідання навчально-професійної тематики;

- розуміти програму радіо- і телевізійних передач, а також оголошення про демонстрації хронікально-документальних і художніх кінофільмів, показ спектаклів навчально-професійної тематики.

3. Суспільно-політична сфера:

- розуміти спеціально складені, адаптовані та відібрані неадаптовані тексти суспільно-політичного характеру (монологи пояснювального типу з елементами опису й розповіді): адаптовані і спеціально відібрані неадаптовані газетні повідомлення; навчальні художні тексти різного ступеню адаптації суспільно-політичного характеру;

- розуміти письмові повідомлення та про оголошення проведення суспільно-політичних заходів;

- розуміти статті й замітки суспільно-політичного характеру у стінній

пресі;

- розуміти програму радіо- і телевізійних передач, а також оголошення про демонстрацію хронікально-документальних і художніх кінофільмів, показ спектаклів суспільно-політичної тематики.

4. Соціально-культурна сфера:

- розуміти спеціально складені та адаптовані описові й розповідні тексти монологічного, діалогічного та діалого-монологічного характеру соціально-культурної тематики; навчальні художні тексти різного ступеню адаптації;

- розуміти письмові повідомлення та оголошення проведення культурно-масових заходів;

- розуміти програму радіо- і телепередач соціально-культурної тематики, об'яви про демонстрацію фільмів, показ театральних вистав та проведення концертів;

- розуміти надписи з назвами культурних закладів;

- розуміти письмові повідомлення та оголошення про час та порядок роботи культурних закладів (виставок, музеїв та ін.).

5. Адміністративно-правова сфера:

- розуміти спеціально складені та адаптовані пояснювальні та розповідні тексти монологічного, діалогічного та діалого-монологічного характеру адміністративно-правової тематики;

- розуміти письмові повідомлення оголошення та оголошення про проведення заходів адміністративно-правової тематики;

- розуміти програму радіо- і телепередач, оголошення про демонстрацію фільмів адміністративно-правової тематики;

- розуміти надписи з назвами адміністративно-правових служб університету і міста;

- розуміти письмові повідомлення та об'яви про час та порядок роботи адміністративно-правових служб університету і міста;

- розуміти надписи на бланках документів адміністративно- правового характеру і зразки їх написання.

З наведеного переліку видно, що його складанню передували такі етапи роботи:

1) визначення сфер спілкування, актуальних для студентів-іноземців;

2) виявлення специфіки україномовних автентичних письмових текстів,

які функціонують у цих сферах;

3) формулювання принципів класифікації навчальних текстів;

4) відбір автентичних текстів за певними критеріями у лінгвометодичних цілях;

5) адаптація автентичних текстів;

б) конструювання навчальних текстів.

Зосередимося, згідно з метою нашої статті, на етапах 1–4.

Ми поділяємо думку Л.П. Клобукової про те, що з метою розробки оптимальної моделі навчання іноземній мові доцільно проводити виокремлення сфер спілкування з урахуванням двох параметрів: а) тематика комунікації; б) умови перебігу акту комунікації. Саме за цими параметрами і розмежовуються повсякденно-побутова, навчально-професійна, суспільно-політична, соціально-культурна та адміністративно-правова сфери комунікації [4, с.7–8].

Ми також вважаємо за раціональне використати у відборі текстів, у дещо модифікованому вигляді, запропоновану Л.П. Клобуковою класифікацію текстів, яка б відповідала певним лінгвометодичним цілям. Ця класифікація враховує як внутрішньотекстові, так і екстралінгвістичні ознаки тексту:

- функціонально-семантичний тип тексту (наприклад, опис, розповідь, роздум, повідомлення);

- основний предмет викладення у тексті та ракурс його розгляду (предмети, явища, процеси, події, поняття, категорії – дія, стан, відношення, ознака);

- функціонально-стилістичний реєстр тексту (наприклад, загальнонаукові, вузькоспеціальні, власне-наукові і навчально-наукові тексти);

- форма тексту (тексти-монологи, діалоги, полілоги);

- жанр тексту (наприклад, програма, оголошення, надпис);

- ступінь адаптованості тексту (змодельований, адаптований, неадаптований текст) [4, с.26–65].

Зупинимось на неадаптованих (автентичних) текстах. Зауважимо, що і вітчизняні [6], і зарубіжні [3] автори приділяють в останні роки значну увагу цим текстам. Так, Павло Мельник вважає, що критеріями відбору рекламних текстів як навчального матеріалу для формування соціально-культурної компетенції старшокласників повинні бути: тематичність (відповідність тематики програмі навчання); інформативність (зокрема, насиченість

прецедентними феноменами – вербальними та іконічними знаками, використання яких сприяє актуалізації знань та уявлень, пов'язаних з культурним досвідом мовної спільноти, що є значущими для її представників в пізнавальному та емоційному аспекті); можливість методичної експлуатації (фактори – потенціал самого рекламного тексту, чинні типи і види вправ, доцільність з точки зору програми та ін.); суміжна компліментарність (доповнюваність) текстів; візуально-зображальна виразність текстів (їхня вербальна та іконічна складові) [6, с. 13–18].

На нашу думку, ці критерії можуть бути також покладеними в основу відбору автентичних текстів для читання з метою навчання української мови як іноземної.

Вищезазначене дозволяє сформулювати такі *висновки*:

1. Текст є тією віссю, навколо якої обертається весь сучасний лінгводидактичний процес.

2. Читання зберігає свій високий суспільний статус навіть в умовах бурхливого розвитку новітніх інформаційних технологій.

3. При відборі текстів для читання з метою навчання іноземних мов, у тому числі української, слід орієнтуватися на актуальні сфери комунікації, функціонування читання в межах цих сфер, внутрішньотекстові та екстралінгвістичні параметри текстів, методично значущі характеристики автентичних текстів.

Перспективи подальших розвідок. За межами статті залишилися питання адаптації та моделювання текстів для читання в методичних цілях, що має бути предметом спеціального розгляду в окремих публікаціях.

Крім того, слід приділити підвищену увагу проблемам, що зумовлені специфікою інформаційного суспільства, в якому спостерігається тенденція до скорочення кількості друкованих видань, у тому числі наукових професійно орієнтованих, і стрімкого зростання електронних періодичних видань. Останні надають необмежену можливість отримувати новітню фахову інформацію, автентичні навчальні матеріали [1, с. 34].

Для педагогів також відкрився доступ у світ такої інформації і матеріалів, які здатні задовольнити широкий спектр потреб, запитів та інтересів і придатні для автономного використання в будь-який час доби у всій різноманітності форматів мультимедіа [2, с. 9]. Отже, формування

лінгвометодично орієнтованої текстотеки за допомогою сучасних інформаційних технологій – ще одна група питань, які мають бути висвітлені з часом у спеціальних наукових працях.

Література:

1. Британ Ю.В. Підсистема вправ для формування у майбутніх викладачів англomовної професійно орієнтованої читацької компетенції засобами Інтернет-ресурсів / Ю.В Британ // Іноземні мови. – 2013. – № 1. – С. 34 – 38.

2. Дугарцзыренова В.А. Подкастинг в обучении иностранным языкам: дидактические особенности, возможности и проблемы (на материале английского языка) / В.А Дугарцзыренова // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 3. – С. 9 – 26.

3. Карташова В.Н., Исаев Е.А. Обучение чтению аутентичных текстов на уроке немецкого языка / В.Н Карташова, Е.А. Исаев // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 3. – С. 21 – 26.

4. Клобукова Л.П. Обучение языку специальности: [учебное пособие] / Л.П. Клобукова. – М.: Издательство Московского университета, 1987. – 80 с.

5. Мелехина Е.В. Инициирование общения на занятии по немецкому языку посредством работы с иноязычным текстом / Е.В. Мелехина // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 1. – С. 44 – 46.

6. Мельник Павло. Рекламні тексти як навчальний матеріал для формування соціокультурної компетенції старшокласників / Павло Мельник // Іноземні мови в сучасній школі. – 2013. - № 2. – С. 13 – 23.

7. Сметанникова Н.Н. Цели и задачи обучения чтению на иностранном языке в современном контексте / Сметанникова Н.Н // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 2. – С. 10 – 16.

8. Сьогодення українського мовного середовища / Збірник наукових праць / За ред. д. філ. н., проф. Єрмоленко С. Я. і д. п. н., проф. Онкович Г.В. – К.: ІВО АПН, 2008. – 224 с.

9. Українська мова як іноземна.: проблеми методики викладання / Зб. матеріалів Міжнародної наук. конференції (Ялта, вересень 1993) / Упоряд. І. Осташ, М. Гримич. – Львів: Каменяр, 1994. – 143 с.